

Folk-
bildnings-
rådet

Budgetunderlag

2020-
2022

FÖRORD

Studieförbund och folkhögskolor utgör en infrastruktur för bildning, utbildning och engagemang i Sverige. Folkbildningen samlar nästan en miljon människor i studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet, samt i folkhögskolans långa kurser. Studieförbunden genomför studiecirkelverksamhet i landets kommuner och folkhögskolan erbjuder långa kurser i 140 kommuner.

Att folkbildningen finns i hela landet och når en stor andel av Sveriges befolkning gör att betydelsen av verksamheten knappast kan underskattas. Folkbildningen finns för dem som vill utveckla sin kompetens och komma vidare i yrkeslivet, men också för dem som vill öka sin kunskap inom ett särskilt intresseområde, få utlopp för sin kreativitet eller kanske helt enkelt träffa nya och andra människor. Att bryta utanförskap, eller ensamhet, är en viktig uppgift för folkbildningen. Folkbildningens metoder, studiecirkeln och den deltagarstyrda pedagogiken, är framgångsfaktorer när det kommer till att bygga tillit och öka förståelsen människor emellan.

Särskilt stor betydelse har folkbildningen för grupper av människor som inte har självklar tillgång till andra arenor i samhället, såsom personer med funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända. Att möta dessa grupper och deras behov är angeläget och folkbildningen kan och vill göra mer.

I detta budgetunderlag redogör Folkbildningsrådet för de behov som finns i verksamheterna och de satsningar som behövs för att folkbildningen i ännu högre grad ska kunna bidra till de syften som staten har angett för sitt stöd.

Catharina Håkansson Boman

Ordförande

Maria Graner

Generalsekreterare

INNEHÅLL

Verksamhetsredovisning	6
Folkbildningsrådets samlade bedömning	7
Utvecklingsbehov 2020–2022	8
Uppräkning av anslaget	8
Öka det generella stödet till folkbildning	8
Demokratiuppdraget.....	9
Påverkansuppdraget	9
Utbildningsuppdraget	10
Kulturuppdraget	11
Fördelning av utökade resurser.....	11
Kvalitetssäkra folkhögskolan som utbildningsform.....	15
Folkhögskolan i arbetsmarknadspolitiken.....	18
Svenska för invandrare som folkhögskolekurs	19
Principen om samfinansiering	20
Bilaga 1: Demokratisatsning	22
Folkbildningen och demokratin	22
Bilaga 2: Verksamheten 2018	24
Verksamhetsredovisning studieförbund.....	24
Verksamhetsredovisning folkhögskola.....	27

Bilaga 3: Statsbidrag per utbildningsplats på folkhögskola	32
Bilaga 4: Kompetenslyft på folkhögskola	33
Bilaga 5: Samfinansiering av folkhögskolan	35
Inledning.....	35
Historik	35
Nulägesbeskrivning	36

INLEDNING

Med stöd av resultatredovisningen av folkbildningens insatser och identifierade utvecklingsområden äskar Folkbildningsrådet att

- det generella folkbildningsanslaget höjs med 320 miljoner kronor. I avsnittet Utvecklingsbehov 2020–2022 redovisas underlag och beräkningar för de satsningar som Folkbildningsrådet bedömer rimliga.
- 152 miljoner kronor anvisas för 2 000 nya årsplatser vid folkhögskola,
- anslaget till folkbildning med asylsökande och vissa nyanlända invandrare permanentas med 140 miljoner kronor från 2020,
- folkbildningsanslaget därutöver tillförs en pris- och löneuppräknings på 3 procent, samt
- 85 miljoner kronor tillförs folkbildningsanslaget att fördelas till rörelsefolkhögskolor som en schablonmässig ersättning för de momskostnader som belastar verksamheten.

Vidare föreslår Folkbildningsrådet att frågan om svenska för invandare, sfi, på folkhögskola utreds. Folkbildningsrådet vill också uppmärksamma regeringen på behovet av en dialog med kommuner, landsting och regioner om samfinansiering av folkbildningsverksamheten.

Förutom ovanstående äskanden och förslag har Folkbildningsrådet till Kommittén Demokratin 100 år – Samling för en stark demokrati, lämnat förslag om särskilda folkbildningsinsatser vilket redovisas i bilaga 1.

Verksamhetsredovisning

En samlad bild av den verksamhet som studieförbunden och folkhögskolorna genomför finns beskriven i Folkbildningsrådets årsredovisning med verksamhetsberättelse 2018, vilken inlämnades till regeringen den 22 februari 2019. En sammanfattning av 2018 års verksamhetsredovisning lämnas i bilaga 2.

Folkbildningsrådets samlade bedömning

Riksdagens grundläggande motiv för statsbidrag till folkbildningen är att verksamheten bidrar till en demokratisk utveckling av samhället.

Riksdagens mål för folkbildningspolitiken är att *Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.*

Regeringen har fastställt fyra syften med statens bidrag till folkbildningen. Dessa är att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang för att delta i samhällsutvecklingen,
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället och
- bidra till att bredda intresset för att öka delaktigheten i kulturlivet.

Folkbildningsrådet redovisar varje år till regeringen hur statens syften med stödet till folkbildningen har uppnåtts. Den syftesuppfyllelse som Folkbildningsrådet ska bedöma handlar om folkbildningens betydelse för samhällsutvecklingen i vid mening.

Folkbildningsrådets samlade bedömning 2018 ska enligt regeringens riktlinjer till Folkbildningsrådet lämnas i en särskild rapport senast den 22 mars 2019.

Utvecklingsbehov 2020–2022

Uppräkning av anslaget

Folkbildningsrådet yrkar att folkbildningsanslaget får en pris och löneuppräkning på 3 procent, vilket motsvarar 129 miljoner kronor.

Folkbildningen har under de senaste åren tagit sig an nya grupper som en åtgärd från regeringen att möta stora utmaningar i samhället. Detta medför att investeringsbehoven i ny kompetens i form av nya anställningar samt kompetensutveckling för den befintliga pedagogiska personalen ökat. Genom lönebildningen för pedagogisk personal och tjänstemän ökar kostnadsutvecklingen och blir än mer viktig att möta för att satsningarna ska fortsätta vara framgångsrika över tid

År 2019 utgick ingen uppräkning av anslaget och tidigare år har kostnadsökningarna varit betydligt högre än pris- och löneuppräkningsvilken 2018 uppgick till 0,88 procent och 2017 till 1,14 procent.

Folkbildningen vill vara en kraft som bidrar med kvalitativt genomförd verksamhet som bidrar till samhällets utveckling. När folkbildningsanslaget inte följer pris och löneutvecklingen medför det att möjligheterna att långsiktigt bedriva verksamhet med en ökad mångfald människor försvagas.

Öka det generella stödet till folkbildning

Regering och riksdag har fastställt fyra syften med statens bidrag till folkbildningen. Utifrån sitt uppdrag har folkbildningen vilja, kompetens och kapacitet att spela en än större roll för såväl individers utveckling som i samhällsutvecklingen. Nedan redovisas hur vi ser på folkbildningsuppdraget, inom vilka områden folkbildningen är beredda att ta ett större ansvar och nya uppgifter samt vilka resurser som krävs för att förverkliga dessa ambitioner.

Demokratiuppdraget

I folkbildningspropositionen Allas kunskap Allas bildning (prop. 2013/14:172) slås fast att folkbildningen är viktig för demokratin. Folkbildningens verksamheter ska bidra till att stärka och utveckla demokratin.

Folkbildningen har en nyckelroll i att stimulera medborgare att ta en aktiv del i vårt samhällsbyggande och i förvaltandet och utvecklingen av vårt demokratiska system. Hur vi gemensamt formar demokratin är en ständigt pågående förhandling som kräver engagemang och insatser.

Kopplingen mellan utbildning och demokratiskt deltagande är väletablerad.

Folkbildningsrådet ser att initiativen för att stärka demokratin inom folkbildningen är många, de bygger på lokala förutsättningar.

Verksamheten sätter fokus på olika dimensioner och utmaningar för demokratin i Sverige idag. Det handlar om att sprida kunskap, inkludera fler, skapa verktyg och infrastruktur för initiativ och aktivitet. Metoderna bygger på samtalet, mötesplatserna, inkluderingen och den breda bildningen. Det är så folkbildningen fungerar

Påverkansuppdraget

Folkbildningen ska medverka till att fler människor ska kunna påverka sin livssituation och att delta i samhällslivet.

I denna strävan är jämställdhetsfrågan viktig. Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. På den globala nivån finns i Agenda 2030 specifika mål som handlar om jämställdhet mellan könen. Mål fyra för utbildning syftar till att avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning.

Folkbildningens organisationer strävar efter att bättre kunna bidra till det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Vi lever i ett digitalt samhälle. För att kunna påverka sin livssituation krävs redskap. Digital kompetens är ett viktigt sådant. Folkbildning kan vara en resurs och nå dem som saknar digital kompetens, Folkbildningen också har en roll vad gäller att öka förmågan till kritiskt tänkande bland de som redan använder internet och digitala plattformar. Folkbildningen kan göra betydande insatser för att bilda och utbilda i dessa frågor. Arbetet behöver inriktas på att tillgängliggöra och öka digital kunskap hos utsatta grupper,

till exempel migranter, äldre och personer med funktionsnedsättning. Även källkritik anses vara helt avgörande för att individen ska kunna värna sina rättigheter såväl som orientera sig i det nya digitala landskapet.

Utbildningsuppdraget

Folkbildningens verksamheter ska utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.

Utbildning blir en allt viktigare inträdesbiljett till arbetsmarknaden. Där det tidigare räckte med grundskola för att få tillgång till de allra enklaste jobben krävs nu minst en gymnasieexamen. Detta gör att det är ett måste för unga att skaffa sig en utbildning och folkhögskolan kommer att fortsätta utgöra en väsentlig länk i utbildningskedjan.

I handlingsplanen för Agenda 2030 beskriver regeringen ett antal centrala åtgärder för hållbar utveckling som förväntas ~~att~~ ge resultat och effekter under kommande år. God utbildning för alla, lärande för hållbar utveckling, globalt medborgarskap och att minska andel ungdomar som varken arbetar eller studerar är relevanta mål för folkbildningen att arbeta vidare emot.

Folkbildningsrådet menar att de särskilda förutsättningar och utbildningsbehov som personer med funktionsnedsättning har behöver uppmärksammas tydligare. I de beslut som regering och riksdag väntas fatta framöver kring Sveriges nya funktionshinderspolitik kan folkbildningen bidra ännu mer.

Folkbildningsrådet kan konstatera att andelen deltagare med funktionsnedsättning inom folkbildningen ökar, i första hand inom folkhögskolans allmän kurs. Framför allt är det deltagarna med psykiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som blivit fler. Folkhögskolan har många gånger lyckas väldigt väl med att möta behoven hos denna deltagargrupp.

Folkbildningsrådet kan konstatera att söktrycket till folkhögskolans allmänna kurs varit relativt konstant under de senaste fem åren. Detta trots att folkhögskolan fått 8 000 nya platser samt omfattande arbetsmarknadsuppdrag som studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola.

Folkbildningen finns i hela landet, är öppen för alla och erbjuder vägar till utbildning, bildning och i förlängningen till arbetsmarknaden. Vi ser att folkbildningen har en given roll att spela för att stärka lokal och regional

konkurrenskraft och borde vara en mer integrerad del av regionernas samlade arbete med kompetensförsörjning.

Kulturuppdraget

Folkbildningen ska bredda intresset för att öka delaktigheten i kulturlivet.

Kulturell delaktighet öppnar för nya sätt att se på samhället och sig själv och skapar förutsättningar för fler att uttrycka sin mening. Att utöva kultur kan ge en möjlighet att hitta nya gemenskaper och skapa känsla av sammanhang och samhörighet. Folkbildningens kultur verkar i gränslandet mellan å ena sidan amatörkultur och kulturutövande som sker som en del av människors ideella engagemang, å andra sidan det professionella kulturlivet.

Folkbildningen är landets största kulturarena. Studieförbund och folkhögskolor kan möta fler människors behov av kulturupplevelser och eget skapande. De är livaktiga kulturella mötesplatser, utbildare av och arbetsmarknad för professionella kulturutövare i hela landet.

Folkhögskolans estetiska utbildningar har en stark ställning. Studieförbundens betydelse för musikalivet tydliggörs i rapporten *Basen i svenskt musikliv*. Rapporten visar bland annat att studieförbunden når en större bredd av befolkningen än andra kulturinstitutioner. Studieförbunden arbetar aktivt för att inkludera fler i sina musikverksamheter genom riktade satsningar inom nya musikgenrer.

I ett samhällsekonomiskt perspektiv växer kulturens betydelse. Kreativa och kulturella näringar har en viktig roll för landets tillväxt. Folkbildningen är en drivkraft för lokal kulturutveckling och kan bidra till ett rikt kulturliv i kommuner och regioner.

Fördelning av utökade resurser

Studieförbundsverksamhet med asylsökande och nyanlända invandrare

Med en generell höjning av folkbildningsanslaget med 320 miljoner kronor avser Folkbildningsrådet att avsätta 125 miljoner kronor till studieförbunden för etableringsinsatser för utrikes födda personer med särskilt fokus på nyanlända och korttidsutbildade.

Därutöver föreslår Folkbildningsrådet att de 140 miljoner kronor som i regeringens budgetproposition för 2019 har aviserats för verksamhet med asylsökande från och med år 2020 permanentas.

Folkbildningsverksamhet med asylsökande

Studieförbunden har med riktade medel sedan hösten 2015 byggt upp en bred verksamhet med asylsökande och vissa nyanlända invandrare och folkhögskolorna har bedrivit motsvarande insatser sedan 2016.

Mottagandeutredningen, som lämnade sitt betänkande *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande* (SOU 2018:22) våren 2018, gjorde bedömningen att folkbildningens verksamheter med asylsökande och vissa andra invandrare har varit framgångsrika och att verksamheterna har uppfyllt syftet om en meningsfull väntan. Utredningen ansåg att folkbildningen kan spela en betydande roll även i det framtida mottagandet.

Folkbildningsrådet har i sitt remissyttrande över utredningen framfört att den tillfälliga insatsen med folkbildningsverksamhet för asylsökanden bör permanentas och att folkbildningen ska fortsatt vara ansvarig anordnare.

Folkbildning för målgruppen kännetecknas av att undervisningen i svenska integreras med samhällsinformation och kombineras med aktiviteter som främjar delaktighet i samhälls- och arbetsliv. Det breda syftet tillsammans med folkbildningens arbetssätt och folkbildningens övergripande mål har i många fall skapat mervärden. Ett inkluderande bemötande, social delaktighet genom vistelse på folkhögskolor och deltagande i föreningslivet, praktiskt stöd i vardagen, möten med förebilder och trygga sammanhang, har stärkt den psykiska hälsan.

Behovet av meningsfull sysselsättning för asylsökande är fortsatt mycket stort. Folkbildningsrådets erfarenhet är att den ambitionsnivå som föreslås i Mottagandeutredningen om 40 timmar per person är för låg för att skapa förutsättningar för en meningsfull väntan och förberedelser för etablering för dem som får uppehållstillstånd och att omfattningen måste kunna utgå från individens förutsättningar och väntetidens längd.

Det är svårt att göra en bedömning av antal personer som under perioden 2020–2022 väntar på att få sin ansökan prövad. Enligt Migrationsverkets prognos från februari 2019 kommer antalet nya asylsökande under 2020 vara drygt 21 000 personer (exklusive ensamkommande barn), det vill säga motsvarande antalet asylsökande 2018 och förväntat antal under 2019. Därutöver beräknas drygt 45 000 personer (exklusive ensamkommande

barn) vara inskrivna i mottagandesystemet vid årets slut 2019. Lika många förväntas vara inskrivna vid årets slut 2020. Det är en minskning jämfört med läget i slutet av 2018, då antalet var drygt 51 000 personer.

Till och med år 2017 har folkbildningen genomfört mer verksamhet än vad bidraget räckt till, men ändå har man inte kunnat erbjuda alla mottagna en plats i verksamheten. År 2018, då antalet inskrivna har varit lägre, har studieförbund och folkhögskolor behövt göra större ansträngningar att arbeta uppsökande och rikta verksamheten till de orter där de asylsökande vistas. Folkbildningsrådet har anpassat fördelning av statsbidrag efter dessa nya förutsättningar och räknar med att under kommande år nå och erbjuda verksamhet till en allt större andel av de som är inskrivna i mottagandet. Därmed bör verksamhetens omfattning inte minskas i samma takt som antalet inskrivna.

De kunskaper och erfarenheter som byggts upp inom folkbildningen bör tas tillvara. Det kan kosta mycket tid och resurser att bygga upp strukturer motsvarande de som studieförbunden och folkhögskolorna nu har, i samtliga berörda kommuner. Studieförbunden och folkhögskolorna kan dessutom genomföra verksamheten mycket kostnadseffektivt. Mottagandeutredningens förslag innebär en ersättning till kommunerna med 8 000 kr/deltagare för verksamhet som motsvarar de studiecirklar i Vardagssvenska som i dag genomförs av studieförbunden för 3 000 kr/deltagare.

Etableringsinsatser för nyanlända invandrare

Studieförbunden har under 2015–2018 byggt upp en gedigen verksamhet för asylsökande. Många asylsökande har genom studiecirklar fått ökad kunskap om det svenska samhället och lärt sig svenska. Många asylsökande är i behov av och bör erbjudas möjlighet att delta i anpassad folkbildningsverksamhet. Utöver dessa personer kommer cirka 20 000 anhöriga till nyanlända att få uppehållstillstånd under den närmaste tiden.

Utmaningen framåt handlar om att utveckla en bred verksamhet i syfte att stärka nyanländas förutsättningar till etablering i samhället.

Folkbildningsrådet har i *Handlingsplan för jämställd folkbildning 2019* valt att fortsätta prioritera de problemområden som identifierades i handlingsplanen för 2017–2018. Ett av dessa tre fokusområden är utrikes födda kvinnors svaga ställning på arbetsmarknaden. Ett mål i handlingsplanen är att de asyl och etableringsverksamheter som genomförs

i studieförbund och på folkhögskolor ska bidra till att utrikes födda kvinnors position på arbetsmarknaden och i samhället stärks.

För verksamhetsåret 2018 anvisade riksdagen 40 miljoner kronor till uppsökande och motiverande insatser för utrikes födda kvinnor och 50 miljoner kronor till studieförbundsinsatser i syfte att öka föräldrars delaktighet i sina barns lärande. De uppsökande och motiverande insatser för utrikes födda kvinnor fortsätter 2019 med 30 miljoner kronor i anslag.

I verksamheten med uppsökande och motiverande insatser riktade till utrikes födda kvinnor har studieförbundens målsättning varit att nå de som står allra längst ifrån studier och arbetsmarknad. Studieförbundens insatser för denna målgrupp bör vara långsiktiga, då en stor del av deltagarna i målgruppen behöver stöd i till exempel språkutveckling och samhällsorientering innan studier kan påbörjas. Studieförbundens rapportering visar också att verksamheten för en stor del av deltagarna har inneburit ett avbrott i den isolering och det utanförskap som deltagarna befinner sig i.

Alla studieförbund har under 2018, i varierande omfattning, riktat en del av verksamheten inom stödet till föräldrar i barns lärande specifikt till nyanlända och utrikes födda. Studieförbunden har använt resurser till att knyta till sig flerspråkiga ledare och resurspersoner. Fokus har lagts på att i studiecirkelarna introducera deltagarna till det svenska skolsystemet och läroplanen. Även språkutveckling för deltagare som är svaga i svenska är något som alla studieförbund beskriver att har varit del av verksamheten.

Inom gruppen utrikes födda är arbetslösheten högre än för inrikes födda och de har också generellt lägre utbildningsnivå. Den relativt korta vistelsetiden i Sverige är en del av förklaringen bakom den högre arbetslösheten i dessa grupper. Det finns helt enkelt en stor grupp som befinner sig i ett utanförskap och som är svåra att nå med insatser. Det är relevant att fortsätta med särskilda metoder och angreppssätt för att nå fram till denna målgrupp. Här finns folkbildningen som en resurs med en långtgående tradition av att arbeta innovativt för att nå och engagera nya grupper som av olika skäl står långt ifrån samhället.

Med erfarenhet från ovanstående satsningar 2018 anser Folkbildningsrådet att det behövs utökade resurser för att kunna möta det stora behovet av folkbildningsinsatser för en bred grupp av nyanlända invandrare.

Kvalitetssäkra folkhögskolan som utbildningsform

Med en generell höjning av folkbildningsanslaget med 320 miljoner kronor avser Folkbildningsrådet att avsätta 195 miljoner kronor till folkhögskolan för säkring av kompetens, resurser för bibehållen och utvecklad kvalitet och kompetensutveckling.

Vidare bedömer Folkbildningsrådet att folkhögskolan kan spela en än större roll i regeringens kunskapslyft varför 2 000 årsplatser bör tillföras folkhögskolan. Kostnaden för en årsplats beräknas till 76 000 kronor, totalt 152 miljoner kronor.

Folkhögskolan är en utbildningsform för vuxna. Samtalet och den studerandes aktiva deltagande i gruppen är utmärkande för folkhögskolan som utbildningsform.

Till folkbildningens utmaningar hör att stödja deltagare att komma vidare. Deltagarna ska ges kunskaper, drivkrafter och behörighet att studera vidare inom andra delar av utbildningssystemet.

För verksamhetsåret 2019 har riksdagen beslutat att den utbyggnad med 5 000 årsplatser i allmän och särskild kurs som tillfördes anslaget år 2018 kvarstår. Folkbildningsrådet tolkar detta som en permanent höjning av nivån av antalet årsplatser i folkhögskola.

Folkbildningsrådets uppföljning av utbyggnaden 2018 visar att folkhögskolan har ytterligare behov av och kapacitet för utbyggnad. För närvarande hanterar Folkbildningsrådet fem ansökningar om att få starta nya folkhögskolor. Om någon eller några av dessa ansökningar ska kunna beviljas krävs antingen att nya platser tillförs eller att platser dras bort från andra folkhögskolors befintlig verksamhet. Vidare är söktrycket till folkhögskolan konstant varför en utbyggnad med 2 000 platser vore rimligt.

Förstärkning av statsbidraget

Statsbidraget per studieplats på folkhögskola behöver förstärkas.

Folkhögskolans deltagargrupp har förändrats de senaste åren. Antalet deltagare i behov av särskilt stöd på grund av funktionsnedsättning eller bristfälliga kunskaper i svenska språket, fortsätter att öka. Trycket på folkhögskolan att kompensera för tidigare ofullständig skolgång är stort. Fler och fler unga lämnar grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans ordinarie utbildningsprogram. Andelen unga som väljer att inte fullfölja sin gymnasieutbildning ökar.

I juli 2018 förändrades gymnasieskolans introduktionsprogram i syfte att fler elever ska bli behöriga till gymnasiestudier och fler elever ska slutföra sina studier i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet är att på sikt öka genomströmningen i gymnasieskolan.

Flera studier visar att de som saknar slutförd gymnasieutbildning har svårt att få arbete. Förändringen av gymnasieskolans introduktionsprogram kommer förhoppningsvis att innebära att fler elever klara av programmet och får redskap för att fortsätta studierna på ett nationellt gymnasieprogram. Samtidigt kan vi konstatera att önskvärt resultat av förändringar i utbildningssystemen tar tid.

Folkhögskolans har en tydlig kompensatorisk roll i utbildningssystemet. Det synliggörs inte minst i det ansvar folkhögskolan tar för utbildning av personer i behov av särskilt stöd. Många söker sig till folkhögskolan. Söktrycket till folkhögskolans långa kurser är konstant, trots att antalet platser har ökat kraftigt under senare år. En av folkhögskolans styrkor är möjligheten att bilda utbildningskedjor från verksamheterna svenska från dag ett och etableringskurs på folkhögskola samt studiemotiverande folkhögskolekurs vidare till allmän kurs och/eller studieförberedande eller yrkesinriktade särskilda kurser.

Folkhögskolorna tar emot och är beredda att ta ett större ansvar så att fler får möjlighet att slutföra sin utbildning. Dock behöver resurser tillföras folkbildningsanslaget så att folkhögskolan ges rimliga förutsättningar att kompensera för tidigare ofullständig skolgång. Folkbildningsrådet bedömer att ersättningen per plats i folkhögskola behöver ligga i nivå med den nivå som anvisades för de 5 000 extra platserna år 2018. I bilaga 3 redovisas underlag för äskandet.

Folkbildningsrådets uppföljning av verksamheten visar att antalet deltagare i behov av särskilt stöd ökar och att ersättningsnivån per årsplats är för låg.

Med en uppräkningsanslag kan Folkbildningsrådet höja ersättningsnivån per plats så att folkhögskolan ges rimliga förutsättningar att ta sig an den växande andelen deltagare som inte har fått sin skolgång tillgodosedd i det ordinarie skolsystemet.

Kompetenslyft för folkhögskolan

Bristen på kompetensutveckling utgör en utmaning för folkhögskolan som helhet; för den enskilda skolan, för lärarna och för deltagarna. Till folkhögskolan, framför allt till allmän kurs, rekryteras ofta lärare i

konkurrens med ordinarie skolväsendet men folkhögskolan omfattas inte av samma lärarlönesatsningar eller lärarlyft.

Lärarnas insatser är grunden för att den studerande ska nå sina mål. Lärare i folkhögskolan behöver inte bara fortbildning för att hålla ämneskunskaper vid liv eller få kunskap om de senaste rönen inom pedagogisk forskning. De behöver också upprätthålla de idéer och värderingar som folkhögskolan vilar på; den kunskapssyn och människosyn som är grunden för folkhögskolans pedagogik.

Folkhögskolan tar i dagsläget hand om en målgrupp med stora individuella behov, ofta med tidigare skolmisslyckanden bakom sig. För att lyckas med dessa deltagare krävs hög pedagogisk kompetens.

Behovet av kompetensutveckling ökar också i och med den snabba utbyggnaden av folkhögskolan med 5 000 nya årsplatser 2018, där ett stort antal nya lärare behövde rekryteras. Många av dem kom från sammanhang utanför folkbildningen vilket innebär att de behöver utbildning och fortbildning för att säkra kvaliteten.

Folkbildningsrådet har under hösten 2018 kartlagt tillgången till och behovet av lärarkompetenser i folkhögskolan. Kartläggningen visar att det finns stora behov av förstärkta insatser vad gäller specialpedagogik, digital kompetens samt svenska som andraspråk. Om kompetens saknas blir det svårare att möta deltagare med särskilda behov. Brist på kompetenser kan på sikt resultera i sämre kvalitet och risk att kursdeltagare inte får sina behov tillgodosedda samt svårigheter för befintlig personal att räkna till.

Sammantaget kan konsekvenserna bli allvarliga för verksamheterna när kompetenser saknas. Detta gäller inte minst om allt fler deltagare med särskilda behov söker sig till allmän kurs med förväntningar att få sina behov tillgodosedda samtidigt som folkhögskolans kapacitet att möta dessa behov inte utvecklas i samma takt.

Folkhögskolorna har under senare år, med ordinarie resurser, byggt upp en modell för kompetensutveckling, anpassad till folkhögskolans särskilda förutsättningar och behov. Att avsätta resurser för kompetensutveckling är naturligtvis nödvändigt, särskilt i en tid då allt större krav ställs på folkhögskolläraernas kompetens. Folkbildningsrådet konstaterar dock att det krävs utökade resurser och insatser för strategisk utveckling av relevanta utbildningsmoduler. Med en utökning av anslaget skulle folkhögskolorna kunna erbjuda de kompetensutvecklingsinsatser som Folkbildningsrådet bedömer krävs för att upprätthålla och kvalitetssäkra utbildningsformen folkhögskola.

Pågående verksamhet samt utvecklingsbehov redovisas i bilaga 4.

Momskompensation för rörelsefolkhögskolor

Folkbildningsrådet yrkar att 85 miljoner kronor tillförs folkbildningsanslaget att fördelas till rörelsefolkhögskolor som en schablonmässig kompensation för de momskostnader som belastar verksamheten.

Folkbildningsrådet konstaterar att det idag finns en ekonomisk orättvisa mellan olika typer av folkhögskolor som uppstår genom att de offentligägda folkhögskolorna, till skillnad från rörelsefolkhögskolorna, inte belastas med kostnader för moms. Rörelsefolkhögskolorna har påtalat denna orättvisa och önskar att en schablonmässig kompensation införs i statsbidragssystemet. År 2018 var rörelsefolkhögskolornas andel av statsbidraget för den ordinarie folkhögskoleverksamheten 72 procent, totalt cirka 1,7 miljarder kronor. Folkbildningsrådet har undersökt andelen momskostnader i fem folkhögskolor, och de varierar mellan 2,54 procent och 5,65 procent. I ordinarie skolsystem är den momskompensation som utgår till friskolor, och som kommunerna i sin tur får ersättning för, 6 procent av skolpengen. Utredningen *Översyn av ersättning till kommuner och landsting för så kallad dold mervärdesskatt* (SOU 2015:93) föreslog att nivån skulle sänkas till 5 procent. Det finns goda skäl att anta att momskostnaderna är ungefär desamma i skolväsendet som i folkhögskoleverksamheten. Folkbildningsrådets beräkningar visar att den nivå som utredningen föreslog sannolikt ligger närmare den faktiska momskostnaden i folkhögskoleverksamheten. Det innebär att totalt cirka 85 miljoner kronor av statsbidraget till folkhögskolor används till momskostnader. Landstings- och regionfolkhögskolorna kompenseras genom sina huvudmän, som i sin tur får ersättning av staten, för motsvarande kostnader. Folkbildningsrådet emotser ett uppdrag att med ett särskilt bidrag kompensera för denna orättvisa.

Folkhögskolan i arbetsmarknadspolitiken

I såväl Arbetsförmedlingens *Strategi för matchning till jobb genom utbildning* som i Arbetsmarknadsutredningens slutbetänkande *Effektivitet, tydlighet och träffsäkert* (SOU 2019:3) tydliggörs att arbetssökande i större utsträckning ska slussas till det ordinarie utbildningssystemet, folkhögskolan inkluderad.

Folkhögskolan har fått en än tydligare plats i arbetsmarknadspolitiken. Detta synliggörs i Folkbildningsrådets rapport om folkbildningens roll och potential i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

För närvarande genomför folkhögskolan tre nationella uppdrag i samverkan med Arbetsförmedlingen. Studiemotiverande folkhögskolekurs startade 2010 och är nu en permanent insats bland Arbetsförmedlingens åtgärder för att arbetssökande ska förbättra sina möjligheter till anställning. För verksamhetsåret 2018 har Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet avtalat om 7 000 platser. Sedan starten har drygt 33 000 kursplatser genomförts.

Etableringskurs på folkhögskola är en insats som kan ingå i arbetsförmedlingens etableringsplan för nyanlända invandrare. Etableringskurs på folkhögskola startade med 800 platser 2014 och för verksamhetsåret 2018 har Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet avtalat om 7 000 platser. Sedan starten har närmare 18 000 kursplatser genomförts.

Yrkesutbildning på folkhögskola inom jobb- och utvecklingsgarantin, kallad bristyrkesutbildning på folkhögskola, är en del av regeringens satsning på ett kunskapslyft under perioden 2016–2019. Sedan starten har drygt 1 400 kursplatser genomförts.

Folkbildningsrådet konstaterar att folkhögskolan har spelat en avgörande roll för många, främst unga, att motiveras till vidare studier.

Folkhögskolorna är beredda att fortsatt utveckla utbildningserbjudanden till breda grupper som av olika anledningar står utanför arbete och studier.

Svenska för invandrare som folkhögskolekurs

I den kartläggningen av *Svenska för invandrare på folkhögskola* som Folkbildningsrådet på uppdrag av Utbildningsdepartementet redovisade den 1 december 2017 framkom att de flesta folkhögskolor önskar en större frihet att bedriva sfi på folkhögskolevis.

I allmän kurs förenas det formella behörighetsintygandet med folkhögskolans särart och friare arbetsformer. På liknande sätt skulle sfi på folkhögskola kunna ha ett starkt deltagarfokus och kombinera det formella med en flexibel kursplanering, både vad gäller innehåll och längd.

Språkstudierna skulle kunna kombineras med andra inslag, till exempel studiebesök, kultur, friskvård och eget skapande. Dessutom skulle de studerande få del av de fördelar som följer av att integreras med andra folkhögskoleverksamheter i gemensamma aktiviteter. Sfi skulle därmed bli

en naturlig del i en utbildningskedja på folkhögskolan från svenska från dag ett och etableringskurs via sfi på folkhögskola till studier på allmän kurs eller andra folkhögskoleutbildningar. Många folkhögskolor kan erbjuda internatmöjlighet vilket också kan främja språkinläringen.

Inom ramen för sitt aktivitetsansvar kan kommunerna erbjuda ungdomar från 16 år att gå på folkhögskola istället för gymnasium. Samma möjlighet borde finnas för deltagare i svenska för invandrare.

Folkhögskolorna är, tillsammans med Folkbildningsrådet, beredda att genomföra en försöksverksamhet med en mer individanpassad utbildning motsvarande svenska för invandrare.

Folkbildningsrådet begär att regeringen utreder hur sfi skulle kunna få bedrivas som folkhögskolekurs med åtföljande finansiering och dimensionering.

Principen om samfinansiering

Riksdagen beslutade hösten 2017 om en utbyggnad av regeringens kunskapslyft 2018–2021 vilket innefattade 5 000 extra platser i folkhögskolan 2018. Riksdagen beslutade i december 2018 att denna satsning gäller även framgent.

Folkbildningsrådet välkomnade regeringens satsning och kan efter uppföljning av 2018 års verksamhet konstatera att folkhögskolorna har fyllt de tillkommande platserna och tagit emot 7 804 nya studerande.

Landsting och regioner har till Folkbildningsrådet redovisat att de inte har haft möjlighet att höja det regionala anslaget till följd av en utökad verksamhet. Höjning av statsanslaget till folkhögskoleverksamhet har på flera håll i landet därför resulterat i ett lägre samhällsstöd per studieplats.

Det finns en tradition av att landsting och regioner kompletterar statsbidraget och anslår cirka 25 procent av statsbidraget i regionalt bidrag. Denna samfinansieringsprincip beskrivs i bilaga 5.

Folkbildningsrådet har noterat att Region Skåne nyligen i en skrivelse till regeringen meddelat att de ser fram emot framtida reformer för folkhögskolorna som tas fram i dialog med regionerna och SKL. Region Skåne har också tillsammans med Västra Götalandsregionen och den nybildade Region Stockholm tagit initiativ till ett samarbete kring framtida finansiering av en utbyggd folkhögskoleverksamhet.

Folkbildningsrådet ser positivt på en förstärkt dialog i frågan.

Efter valet 2018 ser vi hur de kommunala förutsättningarna för folkbildningen skiftar karaktär. En studie¹ från intresseorganisationen Studieförbunden i samverkan visar att bidragen till studieförbunden minskar när kommunernas ekonomi blir sämre och andra verksamheter ska prioriteras.

¹ <https://studieforbunden.se/rapporter/varfor-minskar-det/>

Bilaga 1: Demokratisatsning

Folkbildningen och demokratin

Folkbildningsrådet välkomnar regeringens satsning på att skapa en samling kring demokratin i och med 100-årsjubileet. Den svenska folkbildningens historia är nära sammanlänkad med demokratins framväxt, och såväl studieförbund som folkhögskolor har spelat avgörande roller i etableringen av demokratin i Sverige. Folkbildningsrådet och den samlade folkbildningen vill självklart medverka i uppmärksammandet av jubileet.

Det första av statens fyra syften med stödet till folkbildningen är att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.

Folkbildningen bidrar till att stärka demokratin både genom direkta, uttalade satsningar i demokratistärkande syfte, men också genom att höja bildnings- och utbildningsnivån vilket i sin tur leder till ökad tilltro till demokratin, praktisk demokratiträning genom folkbildningens pedagogik och metod och genom sitt stöd till civilsamhällets organisationer.

Folkbildningen samlar nästan en miljon människor i studiecirkelar och annan folkbildningsverksamhet, samt i folkhögskolans långa kurser. Studieförbunden genomför studiecirkelverksamhet i landet att kommuner och folkhögskolan erbjuder långa kurser i 140 kommuner.

Folkbildningsrådet lämnar årligen den 22 mars en rapport med en samlad bedömning av folkbildningens betydelse för samhället. Rapporten grundar sig på uppföljning och utvärdering av verksamheten i studieförbund och folkhögskolor. Folkbildningsrådet avser att i 2021 års rapport lägga särskild vikt vid demokratisyftet. Rapporten kan då ligga till grund för kommunikationsinsatser som uppmärksammar vilket bidrag folkbildningen idag ger till demokratin. Som underlag för denna rapportering behövs en eller flera studier under 2020 som närmare analyserar på vilket sätt folkbildningen idag bidrar till demokratin. Just nu pågår en studie om folkbildningen i marginaliserade bostadsområden, liksom en studie av ett av studieförbundens verksamhet i förhållande till demokratisyftet.

Sedan 2018 samordnas folkbildningens gemensamma demokratiarbete i projektet #ViMåsteprata. Uppbyggnaden av ett gemensamt metodstöd till demokratistärkande insatser i folkbildningen (som genom sina

medlemsorganisationer och samverkansparter också når ut till större delen av det svenska civilsamhällets organisationer) finansieras just nu via ett särskilt projektbidrag från Utbildningsdepartementet som Folkbildningsrådet fick att fördela i juli 2018. Inom ramen för satsningen sker en lång rad aktiviteter i samverkan med såväl studieförbund som folkhögskolor. En långsiktig finansiering av verksamheten är nödvändig för att också skapa förutsättningar för mer genomgripande satsningar för att nå ut till alla de människor som finns i folkbildningens verksamheter. Folkbildningsrådet ställer sig därför bakom det äskande om stöd till #ViMåstePrata som studieförbund och folkhögskolor har lämnat till kommittén Demokratin 100 år. Bidraget kan kanaliseras direkt till projektet eller via Folkbildningsrådet. Folkbildningsrådets bedömning är att initiativet kan rymma en lång rad aktiviteter, såväl särskilda arrangemang som inslag i redan befintlig verksamhet. Folkbildningen har genom #ViMåstePrata påbörjat samverkan med flera andra aktörer, till exempel Forum för levande historia, vilket bör kunna ge goda effekter då värdefullt material kan anpassas och användas också i folkbildningen.

Vi har också som avsikt att för folkbildningens räkning intensifiera vår dialog med kommuner och landsting om vilken roll som folkbildningen spelar och kan spela för demokratin och det lokala samhället. Vi hoppas att det inom ramen för jubileet ska skapas ytterligare möjligheter till diskussioner om vad som krävs för att säkra demokratins framtid.

Bilaga 2: Verksamheten 2018

Verksamhetsredovisning studieförbund

Tabell 1. Studieförbundens samlade verksamhet 2016-2018

Studiecirkelverksamhet

År	Cirklar	Deltagare	Män	Kvinnor	Studietimmar
2018	261 000	1 642 500	726 500	916 000	13 033 000
2017	271 600	1 705 500	757 100	948 400	13 331 100
2016	266 500	1 663 100	728 000	935 100	12 854 100

Annan folkbildningsverksamhet

År	Arrangemang	Deltagare	Män	Kvinnor	Studietimmar
2018	72 700	918 500	329 400	589 100	1 643 600
2017	68 900	872 200	309 000	563 200	1 602 900
2016	63 600	804 100	280 400	523 700	1 582 700

Kulturprogram

År	Arrangemang	Deltagare	Män	Kvinnor	Medverkande
2018	379 100	19 868 200	8 916 800	10 951 400	1 464 500
2017	376 500	19 799 200	8 937 400	10 861 800	1 408 800
2016	375 200	19 960 800	8 884 700	11 076 100	1 366 400

Not. Tal är avrundade till närmsta hundratal

Studiecirkel – färre arrangemang och färre grupprapporterade deltagare

Jämfört med föregående år redovisades 10 600 färre studiecirklar. Antalet deltagare minskade med 63 000. Totalt rapporterades 13,0 miljoner studietimmar vilket är en minskning med 298 000.

Annan folkbildningsverksamhet – fler arrangemang och deltagare

Ökningen av både arrangemang och deltagare är drygt 5 procent. Även antalet studietimmar har ökat med 2,5 procent.

Kulturprogram – antalet arrangemang ökar

Antal arrangemang och antal deltagare ökar marginellt.

Drygt 950 000 personer deltar i studieverksamhet

I studieförbundens deltagarregister redovisas 617 924 personer och i annan folkbildningsverksamhet 482 182. Av dessa deltog 149 354 personer i båda verksamhetsformerna, vilket innebär att 950 752 personer deltog i studieverksamheten. Det är en marginell minskning jämfört med föregående år. Sett till respektive verksamhetsform är förändringen större och vi ser att antalet personer i studiecirkel minskar med 3 procent. Antalet personer i annan folkbildningsverksamhet ökar med 4,2 procent.

Av studieförbundens rapportering framgår också att 21,4 procent av de unika personerna i studiecirkel var födda utomlands.

Målgrupper i gruppstatistiken

När mer än hälften av deltagarna i en studiecirkel tillhör målgruppen rapporteras hela studiecirkeln och dess deltagare som målgrupp.

Utrikes födda deltagare respektive deltagare med funktionsnedsättning utgjorde 19,8 respektive 6,7 procent av alla deltagare. Sett över treårsperioden har respektive målgrupp minskat sin andel med 0,3 procentenheter.

Tabell 2. Studiecirkelverksamhet per målgrupp

utrikesfödda

År	Cirklar	Deltagare	Andel av deltagare (%)	Män	Kvinnor	studietimmar
2018	54 100	325 800	19,8	163 700	162 100	3 297 600
2017	60 500	359 200	21,1	181 300	177 900	3 529 200
2016	58 000	334 600	20,1	166 600	168 000	3 351 100

med funktionsnedsättn.

År	Cirklar	Deltagare	Andel av deltagare (%)	Män	Kvinnor	studietimmar
2018	14 400	109 600	6,7	34 600	75 000	434 400
2017	15 300	115 100	6,7	35 900	79 200	467 200
2016	15 500	115 600	7,0	36 500	79 100	485 800

Många unga och äldre

Under 2018 deltog 950 752 personer i folkbildningsverksamhet² vilket motsvarar 9,3 procent av rikets befolkning.

² Exklusive kulturprogram

Tabell 4. Andel deltagare per åldersgrupp och verksamhetsform och antal deltagare totalt i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet jämfört med riket befolkning

Åldersgrupp	-12	13-19	20-24	25-44	45-64	65-	Totalt
Studiecirkel (%)	0,0	8,2	5,8	24,0	24,6	37,4	100
Annan folkbildningsverksamhet (%)	16,0	9,4	4,3	21,0	25,2	25,1	100
Deltagare (%) totalt	7,0	8,8	5,1	22,4	24,8	31,9	100
Deltagare totalt	78 052	81 390	49 165	215 742	230 988	295 415	950 752
Andel av rikets befolkning (%)	15,4	7,7	5,8	26,5	24,6	20,1	100
Befolkning	1 568 514	788 403	595 492	2 703 317	2 510 785	2 048 798	10 215 309

Av de 145 913 deltagare i antingen studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet som saknade uppgift i UREG 2018-01-01 så var 129 713 personer 15 år och yngre år 2017, vilka ännu inte avslutat någon utbildning år 2017.

Deltagarnas utbildningsbakgrund³

Andelen deltagare med utbildning kortare än 3-årigt gymnasium varierar mellan 57 procent och 13 procent av deltagarna, sett till enskilda studieförbund.

Tabell 5. Deltagares utbildningsbakgrund i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet 2018, jämfört med befolkningen

Utbildningsnivå	Studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet	Befolkning i utbildningsregistret
	Andel (%)	Andel (%)
Förgymnasial utbildning	17,7	20,6
Gymnasial utbildning högst 2-årig	20,4	21,2
Gymnasial utbildning 3 år	17,8	22,4
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	16,7	14,1
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	27,5	21,7
Totalt	100,0	100,0

Av de 145 913 personer som saknade uppgift i UREG 2018-01-01 så var 129 713 personer 15 år och yngre år 2017, vilka ännu inte avslutat någon utbildning år 2017.

³ Baseras på uppgifter där deltagares och motsvarande befolknings utbildningsbakgrund är känd. Unika personer i verksamheten har stämts av mot SCB:s Utbildningsregister för att hämta uppgift om högsta fullföljda utbildning. Populationen i registret består av i Sverige folkbokförda personer 16 år och äldre.

Verksamhetsredovisning folkhögskola

Tabell 6. Årsplatser i långa kurser

Kurstyp	År			
	2015	2016	2017	2018
Allmän kurs	12 250	12 960	13 380	14 920
Särskilda kurser	13 350	13 990	14 630	16 450
Långa kurser	25 600	26 950	28 010	31 370
Förändring mot 2015		1 350	2 410	5 770

Not. Helårsplatser är i huvudsak relevant att tala om i långa kurser. Platserna beräknas utifrån deltagarveckor ur Statistikrapport delat med 35 veckors helårsstudier.

Tabell 7. Unika deltagare per kurstyp per år

	2015	2016	2017	2018
Allmän kurs	17 818	18 553	19 003	21 322
Särskild kurs	26 101	28 576	29 970	35 455
Summa långa kurser	43 919	47 129	48 973	56 777
Förändring mellan år		3 210	1 844	7 804
Korta kurser	57 406	54 006	54 511	54 277
Svenska från dag ett		2 359	2 559	1 724
Studiemotiverande folkhögskolekurs	3 247	2 823	3 279	3 862
Etableringskurs	1 986	3 136	4 817	5 405
Bristyrkeskurs på folkhögskola		39	325	666
Af-finansierade uppdrag	5 233	5 998	8 421	9 933
Yrkehögskolekurs (YH)		0	246	190
Totalt	49 152	55 486	60 199	68 624

Att deltagare är unika per kurstyp innebär att en deltagare som under våren studerade i Studiemotiverande folkhögskolekurs för att under hösten fortsätta i Allmän kurs räknas i båda kurstyperna.

Nära 8 000 fler personer i långa kurser sedan ifjol

Antalet studerande i långa kurser ökade med drygt 7 800 personer mot föregående år, fördelat på cirka 2 300 i allmän och 5 500 i särskild kurs. Sedan 2015 har antalet studerande i långa kurser ökat med 12 858 personer eller motsvarande 5 770 helårsplatser.

I den allmänna kursen var 92 procent heltidsstuderande. I de särskilda kurserna studerade 44 procent av deltagarna på deltid i olika omfattning, vilket förklarar den stora skillnaden mellan unika personer och årsplatser beräknade utifrån studiernas omfattning.

Några långkursdeltagare avslutar sina studier vid vårterminen och andra tillkommer under hösten, så tabellen beskriver inte hur många personer som samtidigt befann sig i folkhögskolans kurser.

Tabell 8. Folkhögskolornas samlade verksamhet 2018

Kurstyp	Deltagarveckor		Deltagare		Andel (%)	
	2016	2017	2018	2018	Kvinnor	Män
Allmän kurs	453 620	468 300	522 300	21 322	54	46
Särskilda kurser	489 610	511 950	575 640	35 455	66	34
Summa långa kurser	943 230	980 250	1 097 940	56 777	61	39
Korta kurser	52 600	53 960	53 190	54 277	61	39
Öppen folkbildning	3 020	1 500	-			
Kulturprogram	4 660	4 960	4 740	176 786	54	46
Svenska från dag ett	21 020	31 100	24 240	1 724	39	61
Summa folkbildning	1 024 530	1 071 770	1 180 110	289 564	57	43
Studiemotiverande folkhögskolekurs	41 050	53 030	67 770	3 862	51	49
Etableringskurs	82 850	134 300	159 940	5 405	54	46
Bristyrkeskurs på fhs (af)	620	10 380	25 350	666	64	36
Summa uppdragsutbildning	124 520	197 710	253 060	9 933	53	47
Totalt	1 184 770	1 294 260	1 433 170	299 497	56	44
Andel (%) inom folkbildningsanslaget	86	83	82			
Andel (%) uppdragsutbildning	14	17	18			

Not. Rapporterade deltagarveckor avrundade till tiotal. Ett kulturprogram motsvarar två deltagarveckor.

Källa: Gruppstatistik för deltagarveckor och Kulturprogram. Deltagare unika per år och kurstyp

Yngre män i allmän kurs

Majoriteten av de unika årsdeltagarna i allmän kurs (43 procent) var i åldrarna 20–24 år. Hälften av männen var av den ålderskategorin, medan kvinnor var mest representerade i kategorin 25–44 år (44 procent). I särskild kurs var deltagare äldre, med den största ålderskategorin 25–44 år. En större andel äldre deltagare återfinns i korta kurser, svenska från dag ett och de centralt avtalade arbetsmarknadsuppdragen.

Tabell 10. Ålders- och könsfördelning per kurstyp

		Kön %	<= 17	18 - 19	20 - 24	25 - 44	45 - 64	65+	Total
Allmän kurs	Man	46		886	5 021	3 353	513	130	9 903
	Kvinna	54		918	4 070	5 002	1 043	386	11 419
	Total	100		1 804	9 091	8 355	1 556	516	21 322
	Andel%			8	43	40	7	2	100
Särskilda kurser	Man	34		530	3 633	5 184	1 666	1 135	12 148
	Kvinna	66		889	5 215	8 818	4 916	3 469	23 307
	Total	100		1 419	8 848	14 002	6 582	4 604	35 455
	Andel%			4	25	39	19	13	100
Kort kurs	Man	39	1 708	727	1 419	6 044	6 423	4 284	20 605
	Kvinna	61	2 991	952	1 675	7 662	10 613	8 499	32 392
	Total	100	4 699	1 679	3 094	13 706	17 036	12 783	52 997
	Andel%		9	3	6	26	32	24	100
Svenska från dag ett lång kurs	Man	61	2	60	242	593	140	13	1 050
	Kvinna	39	2	8	99	453	105	7	674
	Total	100	4	68	341	1 046	245	20	1 724
	Andel%			4	20	61	14	1	100
Studiemotiverande folkhögskolekurs	Man	49	12	142	721	658	373	2	1 908
	Kvinna	51	19	132	435	912	456	0	1 954
	Total	100	31	274	1 156	1 570	829	2	3 862
	Andel%		1	7	30	41	21	0	100
Etableringskurs	Man	46		10	368	1 306	784	8	2 476
	Kvinna	54		1	328	1 777	820	3	2 929
	Total	100		11	696	3 083	1 604	11	5 405
	Andel%			0	13	57	30	0	100
Bristyrkeskurs på folkhögskola	Man	36			10	113	114		237
	Kvinna	64			12	226	191		429
	Total	100			22	339	305		666
	Andel%				3	51	46	0	100

Deltagare med funktionsnedsättning

Folkhögskolan är en viktig och ibland den enda utbildningsvägen för vuxna deltagare med funktionsnedsättning.

I allmän kurs hade 28 procent av deltagarna en funktionsnedsättning - mer än hälften av dessa var yngre än 25 år. Män utgjorde 46 procent och kvinnor 54 procent.

2017 var andelen deltagare med funktionsnedsättning i allmän kurs 33 procent. Minskningen kan delvis förklaras med förändrad insamlingsmetod.

Deltagare med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning var de större grupperna.

I särskilda kurser rapporterades 9 procent av deltagarna med funktionsnedsättning, varav 71 procent i åldrar från 25 år och äldre - 34 procent var män, 66 procent kvinnor.

Utrikes och inrikes födda

Andelen utrikes födda deltagare ökar i samtliga kursstyper. Nära hälften (46 procent) av deltagarna i allmän kurs var utrikes födda. I studiemotiverande folkhögskolekurs var 66 procent av deltagarna utrikes födda, i bristyrkeskurserna 75 procent.

Tabell 12. Ut- och inrikes födda per kursstyp

Kurstyp	Inrikes född		Utrikes född		Total
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	
Allmän kurs	10 859	54	9 293	46	20 152
Särskild kurs	28 440	83	5 943	17	34 383
Kort kurs	47 147	89	5 850	11	52 997
Bristyrkeskurs på folkhögskola	163	25	499	75	662
Studiemotiverande folkhögskolekurs	1 268	34	2 499	66	3 767
Yrkeshögskolekurs (YH)	167	89	20	11	187
Etableringskurs			5 076	100	5 076
Svenska från dag ett			55	100	55
Totalt	88 047	75	29 235	25	117 282

Utbildningsbakgrund

I den allmänna kursen var 93 procent av deltagarna korttidsutbildade – utan grundläggande behörighet till högskolestudier. Folkhögskolorna bedömer deltagarnas utbildningsbakgrund i samband med upprättandet av individuella studieplaner. Studiernas syfte och nivån för studierna utgör utgångspunkt. En deltagare kan tidigare ha gått treårigt gymnasium utan att ha uppnått behörighet. I en jämförelse med Utbildningsregistret framkommer att 14 procent av deltagarna i allmän kurs tidigare studerat i treåriga gymnasieutbildningar utan att ha uppnått grundläggande behörighet.

Förgymnasial utbildning var, med 86 procent, den enskilt vanligaste utbildningsbakgrunden i allmän kurs. Med Utbildningsregistret som källa hade 48 procent av deltagarna i allmän kurs förgymnasial utbildning mot 20 procent för befolkningen över 16 år.

En tredjedel av deltagarna i allmän kurs studerade på grundskolenivå, två tredjedelar på gymnasial nivå.

Tabell 13. Utbildningsbakgrund per kurstyp

	Allmän	Särskild	Kort	Svenska från dag ett	Studiemo- tiverande	Etab- lering	Brist-yrke
Förgymnasial utbildning	86	17	14	80	89	90	40
Gymnasial utbildning utan högskolebehörighet	7	15	18	12	8	6	28
Gymnasial utbildning med högskolebehörighet	5	47	22	2	2	1	20
Eftergymnasial utbildning	2	21	46	6	1	3	12
Total	100	100	100	100	100	100	100

Not. För deltagare i kort kurs saknas uppgift för 10% av deltagarna, sannolikt för unga för att förekomma i Utbildningsregistret ur vilket uppgift hämtas för korta kurser. I övriga kurstyper sätts utbildningsbakgrund utifrån studiernas syfte och nivån för studierna.

Av den särskilda kursens deltagare saknade 32 procent grundläggande behörighet till högskola, 47 procent var behöriga och 21 procent hade studerat på eftergymnasial nivå.

Övergångar från studiemotiverande folkhögskolekurs till allmän kurs

Övergång mäts genom att selektera 2017 års unika deltagare i studiemotiverande kurs och sedan beräkna hur många av dessa som under 2017 eller 2018 återfinns i den allmänna kursen.

I studiemotiverande folkhögskolekurs deltog 3 279 unika personer 2017. Av dessa deltog 449 i allmän kurs 2017, men ej 2018. Av deltagarna i studiemotiverande kurs 2017 deltog 766 i allmän kurs 2018. Totala övergångar till allmän kurs under perioden var 1 215 personer, motsvarande 37 procent av deltagarna.

Tabell 17. Unika deltagare i SMF 2017 som 2017/2018 övergått till allmän kurs

Rubrik	Antal unika personer
Studiemotiverande folkhögskolekurs 2017	3 279
i allmän kurs 2017 (men ej 2018)	449
i allmän kurs 2018	766
Total övergång till allmän kurs	1 215
	Andel (%)
	37

Bilaga 3: Statsbidrag per utbildningsplats på folkhögskola

Folkbildningsrådet har uppmärksammat regeringen på behovet av förstärkning av det generella statsbidraget till folkhögskolan. Till en årsplats i folkhögskola avsätts mellan 60 000 och 76 000 kronor i statsbidrag.

Vid en jämförelse med ersättningsnivåerna i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan konstaterar Folkbildningsrådet att de belopp som gäller för folkhögskolans utbildningar är orimligt låga. I samband med utökning av 3 000 platser på folkhögskola 2016 och ytterligare 5 000 platser 2018 har regeringen i etapper höjt statsbidraget per årsplats. Folkbildningsrådet ser mycket positivt på detta men har identifierat stora behov av en generell höjning av ersättningen per årsplats.

Allmän kurs kan ge samma behörighet till högre studier som studier på gymnasieskola. Dock är statsbidraget per deltagare och år betydligt lägre än den lägsta ersättningsnivån som ges för program i gymnasieskolan. Enlig Skolverkets föreskrifter 2019 är den lägsta ersättningsnivån för en elev på program vid fristående gymnasieskolor 79 900 kr (ekonomiprogrammet) per bidragsår. Man behöver även beakta att 28 procent av deltagarna på folkhögskolans allmänna kurs har behov av särskilt stöd på grund av funktionsnedsättning eller bristande kunskaper i svenska språket. Här borde ersättningsnivåerna för programmen individuellt alternativ eller språkintröduktion till viss del kunna vara vägledande för folkhögskolan. Folkhögskolan är i vissa fall även alternativ till gymnasiesärskolan där ersättningen per årsplats är cirka 355 000 kronor per elev och år.

Bilaga 4: Kompetenslyft på folkhögskola

Med en generell höjning av statsbidraget per utbildningsplats vill Folkbildningsrådet även skapa utrymme för den kraftsamling för kompetensutveckling som folkhögskolorna efterfrågar.

Folkhögskolorna har uttryckt att utöver ett sammanhållet paket av kompetensutvecklingsinsatser behövs medel för att folkhögskolor ska kunna finansiera ämnesspecifika fortbildningar för lärare och personal samt medel för en lic. forskarskola för lärare.

Folkbildningsrådet delar folkhögskolornas bedömning att ett sammanhållet kompetenslyft är nödvändigt utifrån avsaknaden av lärarlyft. Det motiveras också av att folkhögskolan befinner sig i stark tillväxt och utveckling med en större filialverksamhet. Det finns nu ett stort behov av kompetensutveckling kring folkhögskolans kärnvärden och specifika folkbildningsprofil inom det svenska utbildningssystemet.

Ett sammanhållet kompetenslyft för folkhögskolan kan samordnas av Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation och Offentligägda folkhögskolor/Folkhögskoleföreningen inom SKL, och genomföras som kurser i samverkan med olika universitet:

- Allmän kurs i utveckling i samverkan med Örebro universitet 7,5 hp.
- Att undervisa på folkhögskolans yrkesutbildningar i samverkan med Linköpings universitet 7,5 hp.
- Folkhögskolans konstnärliga och kulturinriktade kurser – samverkan med universitet 7,5 hp.

Kurserna innehåller metoder för att utveckla det pedagogiska arbetet och ger möjlighet för lärare att tillsammans med andra lärare prova begrepp, teorier och modeller. Innehållet berör bland annat folkhögskolans pedagogiska historia, en fungerande undervisning, mångfaldsperspektiv, framtidens deltagargrupper och hur folkhögskolan ska möta dessa. Vidare ingår bedömning för lärande samt didaktiska synsätt om folkhögskollärares yrkespraktik i undervisning.

För rektorer och skolledare finns fortbildningsbehov samt grundläggande utbildningsbehov. Med verksamhet förlagd på nya orter och platser har nya tjänster som biträdande rektorer eller enhetschefer kommit till. Idag finns en rektorsutbildning för skolledare inom folkhögskolan som arrangeras av Karlstad universitet och omfattar 30 hp. För att delta i utbildningen förutsätts att du innehar en rektorstjänst. Samma principer råder för den obligatoriska rektorsutbildningen inom grund- och gymnasieskola. Skillnaden är dock att folkhögskolorna eller rektorerna själva måste finansiera deltagandet i folkhögskolans rektorsutbildning. Med en höjning av anslaget per årsplats skapas förutsättningar för samtliga rektorer att delta i folkhögskolans rektorsutbildning.

För rektorer och skolledare finns också behov av en folkbildningsideologiskt inriktad fortbildningskurs. Många rektorer rekryteras utan erfarenhet från folkbildning och folkhögskola. En sådan kurs skulle kunna genomföras i samverkan med Linköpingsuniversitet och omfatta 7,5 hp.

Bilaga 5: Samfinansiering av folkhögskolan

Inledning

Den s.k. samfinansieringsprincipen innebär att folkhögskolor dels får statsbidrag och dels kommunala och landstingsbidrag.⁴ På senare tid har samfinansieringsprincipen blivit ifrågasatt från vissa håll, mot bakgrund av att det ökade antalet folkhögskoleplatser inneburit ökade kostnader för kommuner och landsting.

Historik

Oavsett huvudman har folkhögskolorna alltid varit beroende av ekonomiska bidrag till verksamheten, mestadels från landsting, stat och kommun. Statsanslag till en folkhögskola beviljades första gången 1872. Som villkor bestämde staten att bidrag samtidigt måste utgå från landsting, kommuner och enskilda huvudmän. Trots att privata initiativ låg bakom flertalet tidiga skolor, så blev landstinget oftast huvudman och garanterade ekonomin. Farhågor fanns om minskad frihet, men med landstingsstöd ökade tryggheten och verksamhetens kontinuitet.⁵

Samfinansieringsprincipen har således en lång historia.

Sedan 1970-talet har SKL årligen fastställt ett schablonbelopp som rekommendation för landsting och regioner för utbildningar vid folkhögskolor. Bidraget kallas mobilitetsstöd (tidigare interkommunal ersättning). SKL beskriver på sin webbplats att rekommendationen har präglats av ömsesidighet och att landsting över tid i stort sett har följt den. Regionala variationer och tolkningar har dock förekommit, bland annat när det gäller ersättningsnivån, och under vissa perioder har några landsting valt att inte följa rekommendationen.⁶

⁴ Med landsting avses i denna text även regioner.

⁵ I. Landström, Linköpings universitet, 2004, *Mellan samtid och tradition – folkhögskolans identitet i kursutbudets yrkesinriktning*, s. 36f.

⁶<https://skl.se/skolakulturfritid/kulturfritid/folkbildning/mobilitetsstodtillfolkhogskolorna.14770.html> (2019-01-24).

Regeringen uttalade 1991 att statliga och kommunala bidrag till folkbildningen förutsätter ett grundläggande förtroende för de mottagande organisationerna och deras vilja och förmåga att förverkliga den bildningstanke de säger sig stå för. Det är därmed främst beroende på dem själva om folkhögskolor och studieförbund ska åtnjuta det förtroende som är en förutsättning för bidragsgivningen. Den utbildning som bedrivs inom folkbildningen ska när det gäller både rekrytering, form och arbetsätt utgöra ett alternativ till utbildningar inom det offentliga skolväsendet och, i vissa fall högskolan.⁷

Regeringen uttalade 2006 att folkbildningen är en gemensam angelägenhet för staten, kommunerna, landstingen och huvudmännen samt att det ekonomiska stödet bör bäras gemensamt. Under perioden 1991 och 2006 hade bidragen från kommuner och landsting minskat med mer än en fjärdedel i löpande priser. Den stora delen av minskningen svarade kommunerna för. Landstingens bidrag till folkhögskolorna hade under samma period haft en mycket måttlig ökning. Utvecklingen hade lett till att verksamheten blivit mer beroende av projektmedel, entreprenader och uppdragsverksamhet. Folkhögskolorna uppvisade kraftigt försämrade ekonomiska resultat och i första hand var det rörelsefolkhögskolornas resultat som hade försämrats. Det sammanlagda underskottet för samtliga folkhögskolor var 2001 för första gången större än det samlade överskottet. En statlig utvärdering av folkbildningen (SUFO 2) hade funnit att en viktig faktor bakom utvecklingen var att bidragen minskade. Det fanns en stor enighet bland remissinsatserna om att den ekonomiska situationen för landets studieförbund och folkhögskolor var mycket allvarlig och många upplevde att kommuner och landsting inte tog sin del av det ekonomiska ansvaret.⁸

Nulägesbeskrivning

Regeringen konstaterade 2014 att relationen till kommuner och landsting varit en utmaning för folkbildningen och att de kommunala bidragen till folkbildningen på flera håll sjunkit avsevärt.⁹

För budgetåret 2019 rekommenderar SKL landstingen och regionerna att schablonbeloppet för mobilitetsersättningen för folkhögskolor uppgår till 400 kr per deltagarvecka, vilket är samma belopp som 2018. I de nya

⁷ Regeringen 1991, *Folkbildning*, prop. 1990/91:82 s. 10.

⁸ Regeringen 2006, *Lära, växa, förändra – regeringens folkbildningsproposition*, prop. 2005/06:192 s. 17 och s.65f.

⁹ Regeringen 2014, *Allas kunskap allas bildning*, prop. 2013/14:172 s. 18.

tillämpningsanvisningarna för rekommendationen ingår från och med 2019 även ersättningen för distanskurser. Anledningen till att beloppet inte höjts är enligt SKL att det har inneburit stora kostnadsökningar för landstingen att antalet folkhögskoleplatser ökat med totalt 8 000 platser de två senaste åren.¹⁰

Folkbildningsrådets årliga uppföljningar av folkhögskolornas ekonomi visar att landstingens bidrag till rörelsefolkhögskolornas verksamhet har varit tämligen konstant. Den senaste uppföljningen, som avser 2017, visar att:

- 55 procent av folkhögskolornas intäkter kommer från statsbidraget.
- 6 procent av intäkterna kommer från landstingen/regioner.
- 28 procent av intäkterna kommer från försäljning och uppdrag, inkl. kommunbidrag/-ersättningar.
- 10 procent av intäkterna kommer från huvudmannen.

Landstingens totala bidrag till folkhögskolorna 2017 var 741,2 miljoner kronor (732, 52 miljoner kronor för 2016).¹¹

¹⁰ SKL, 2018, *Rekommendation om mobilitetsstöd till folkhögskolorna 2019*, Dnr 18/01748.

¹¹ Folkbildningsrådet, 2018, *Folkhögskolornas ekonomi 2017*, s.43, 49 och 52.

